

KUIVAKÄYMÄLÖIDEN KÄYTTÖ ERÄISSÄ EUROOPAN MAISSA

Jokaisen olisi hyvä käydä käymälässä, ainakin kerran päivässä. Tästä huolimatta kuivakäymälöiden käytön laajuudesta löytyy erittäin vähän tietoa. Käymäläseura Huussi ry:n Leader+ rahoitteen hankkeen tavoitteena oli kartoittaa muutaman Euroopan maan kuivakäymälöiden käyttöä ja yleisyyttä. Kartoitus rajattiin Viroon, Irlantiin, Unkariin, Puolaan ja Latviaan. Hankkeen yhteydessä käytiin myös näissä maissa tapaamassa kuivakäymälöistä kiinnostuneita mahdollisia yhteistyökumppaneita. Internetistä haettiin tietoa maiden lainsäädännöstä, jätevesien käsittelystä ja juomaveden laadusta.

VIRO

Jätevettä Virossa kertyy vuosittain 282 miljoonaa kuutioita. Viemäriverkoston piirissä on 69-75 % väestöstä ja verkostoon kuuluvien jätevesistä puhdistetaan mekaanisesti, biologisesti ja kemiallisesti noin 70 %. Loput jätevedet puhdistetaan vain mekaanisesti ja biologisesti. Noin 15 %:lla väestöstä on kiinteistökohtainen jätevesijärjestelmä (saostuskaivot) ja loput 10 % ovat ilman minkäänlaista järjestelmää.

Vuoden 2000 väestönlaskennan mukaan yli 20 prosentilla kaikista talouksista on kuivakäymälä käytössä. Maaseutukunnissa luku on paljon suurempi. Virolla on vastassa samat haja-asutusalueita koskevat jätevesienkäsittelyhaasteet kuin meillä Suomessa. Haja-asutusalueiden talouksien yhdistäminen yleiseen viemäriverkostoon voi olla liian kallista, joten jätevedet joko kerätään umpisäiliöihin ja kuljetetaan muualle käsiteltäväksi tai puhdistetaan kiinteistökohtaisesti.

”Kuivkäimla”, ”kompostkäimla”, ”peldiku” ovat Virossa käytettyjä nimiä kuiva- ja kompostikäymälälle ja huussille. Perinteisesti käymälä on ollut pihanperälle sijoitettu huussi. Ulkokäymälä on kuitenkin vain noin 8%:lla talouksista. Suurin osa käytössä olevista kuivakäymälöistä on Neuvostoliiton vallan aikana rakennettuja. Ne ovat rakennuksien yhteydessä olevia sisäkäymälöitä, joissa on maan alle sijoitettu säiliö, josta käymäläjäte tyhjenetään joko lapioimalla tai imaistaan ja kuljetetaan loka-autolla pois. Usein tällaiset käymälät ovat haisevia, sillä tuuletusta ei ole järjestetty, eikä mitään kuivikeainetta lisätä. Modernit kuivakäymäläratkaisut kiinnostavat virolaisia.

IRLANTI

Irlantilaisista 66 % asuu kaupungeissa ja on yleisen viemäriverkoston piirissä. Loput asuvat maaseudulla alueilla, joihin ei viemäriverkkoa ole rakennettu. Näillä talouksilla on yleisesti käytössä saostuskaivojärjestelmät. Vuoden 2002 raportin mukaan 23 % jätevesistä päästetään ilman minkäänlaista puhdistusta vesistöihin. Pintavesien rehevöityminen ja pohjaveden saastuminen ovatkin Irlannin suurimpia ympäristöongelmia. EU:n vesipolitiikan puitteiden täytäntöönpanon uskotaan johtavan parempaan veden laatuun ja vesivarojen hallintaan koko maassa.

Kuivakäymälät olivat yleisiä Irlannissa 1940-luvulle asti, jonka jälkeen ovat kadonneet. Kuivakäymälöitä löytyy lähinnä muutamien ”vaihtoehtoisesti” asuvien taloista. Useimmat heistä ovat rakentaneet oman kuivakäymäläjärjestelmän. Rakennuslupien saanti kuivakäymälöille on paikallisista rakennusviranomaisista kiinni. Tiedossa ei ole montaakaan tapausta, jossa lupa olisi myönnetty. Kaupallisia malleja myydään muutamia kymmeniä vuodessa lähinnä paikkoihin, joissa pohjaveden pinta niin ylhäällä, ettei saostuskaivoja voida asentaa. Virtsa kerätään umpisäiliöihin,

eikä kiinteän tuotoksen hyötykäytöstä ole tietoa. Jälleenmyyjän kertoman mukaan haihduttavat mallit eivät toimi kunnolla Irlannin kosteissa olosuhteissa.

UNKARI

Unkarille yhteistyö lähialueen maiden kanssa vesisuojelussa on erittäin tärkeää. Yli 95 % maan pintavesistä tulee naapurimaista. Veden määrä ja laatu riippuu naapurimaiden vesiin kohdistuvista toimista.

Julkisen viemäriverkoston piirissä on vajaa puolet asukkaista ja jätevesien käsittelylaitosten piirissä vain 29 % (tilasto vuodelta 1999). Jätevesien päästöt ovatkin suurimmat pinta- ja pohjavesien saastuttajat Unkarissa. Pääkaupungissa Budapestissä ja muissa yli 50 000 asukkaan kaupungeissa viemäriverkostoon liittyneiden määrä on 90 %, pienemmissä kaupungeissa 72 - 73 % ja muualla vain 44 - 45 %.

Kuivakäymälöiden käytöstä Unkarissa löytyy vain vähän tietoa. Muutamissa ekokylissä on itse-rakennettuja kuivakäymälöitä (Biofalu, Gyürüfü Foundation). Muuten kuivakäymälät tuntuvat olevat tuntematon käsite Unkarissa. Laitevalmistajia tai jälleenmyyjä ei ole.

PUOLA

Lähitulevaisuudessa Puolassa joudutaan erityisesti jäteveteen liittyvien haasteiden ratkaisuun paneutumaan tosissaan, koska nykyisellään jätevesihuolto ei vastaa EU-direktiivien vaatimuksia. Euroopan Unionin koheesiorahastosta odotetaan vuosien 2004-2006 väliselle ajalle 2 miljardin Euron investointeja vesiverkoston, viemäriverkoston, puhdistamoiden, jätehuollon ja ilman laadun kehittämiseen. Puolan pitkän tähtäimen suunnitelmissa on myös löytää ratkaisu jäteveden käsittelyyn harvaan asutuilla alueilla.

Vuosien 1990 ja 2002 välisenä aikana vesiverkostoja laajennettiin tuntuvasti, silti n. 8 miljoonaa kansalaista on ilman vesiliittymää. Monet tilat ottavat vetensä matalista ja vähä vetisistä kaivoista. Kattavan vesihuollon ongelmana on hajanainen asuminen, vesiliittymän kalleus ja varojen puuttuminen verkostojen rakentamiseen. Maaseutualueilla keskiarvo talouksista, jotka kuuluvat viemäriverkostoon on niinkin pieni kuin 11 %. Myös viemäriverkoston rakentamiseen ei löydy varoja.

Vuoden 2002 maatalouslaskennassa todettiin vesikäymälöiden osuuden maaseudulla olevan vain n. 75 %, joten voimme olettaa, että n. 25 % talouksista on käytössä jonkinlainen kuivakäymälä. Yksikään viranomainen tai yhdyshenkilö ei ole osannut kertoa minkälaisia käymäläratkaisuja näillä paikoilla on käytössä. On kuin kuivakäymälöiden tai pihanperäkäymälöiden olemassa oloa ei tahdota myöntää. Puolalaisille ympäristöasiat ja luonnonsuojelu ovat aika uusia. Merkittäviä muutoksia tarvitaan kansalaisten asenteissa; ehkä jonain päivänä modernit kuivakäymälät tulevat Puolassa hyväksytyiksi.

LATVIA

Yli 2000 asukkaan yhdyskunnilla on vuoteen 2010 aikaa toteuttaa yhdyskuntajätevesidirektiivin vaatimukset. Vanhentuneet ja huonosti hallitut viemäriverkostot ja puhdistamot vaativat rakentamista tai korjauksia. Latvian vesiensuojelustrategiassa mainitaan erityisesti jätevesien laadun parantaminen.

”Sausá tualete”, ”ateja”, ”mazméjina” ovat Latviaksi kuivakäymälöistä käytettyjä nimikkeitä. Virallista tietoa kuivakäymälöiden määrästä ei löytynyt, mutta eräiden arvioiden mukaan noin 30 %:ssa talouksista olisi kuivakäymälä. Kuivakäymälöitä on myös Riikan kaupunkialueella. Yleisesti kuivakäymälät ovat Neuvostoliitto aikaisia ruumakäymälöitä samoin kuin Virossa.

SELVITYKSESTÄ RAKENTAMISEEN

Selvityshankkeen tuloksena Käymäläseuran Huussi ry:llä oli käytössä joukko hankeaihoita. Näiden toteuttamiseksi päätettiin tehdä jatkohanke samaisella Leader+ rahoituksella. Jatkohankkeessa rakennetaan mallikohteita suomalaisista kuivakäymälöistä kolmeen EU maahan, joista ensimmäiseksi valikoitui Viro lähinnä paikallisen innostuksen vuoksi. Tavoitteena on demonstroida suomalaisten kuivakäymälöiden toimivuus näissä EU maissa.

Yhteistyökumppaniksi hanketta toteuttamaan Käymäläseura Huussi ry sai Tampereen ammattikorkeakoulun, jolla haja-asutuksen jätevesiratkaisut ovat yhtenä strategisena pääpainoalueena. Viron ensimmäinen kuivakäymälä tulee valmistumaan 2005 kesän aikana ja muut maat valitaan Viron kuivakäymälöiden valmistuttua. Kokonaisuudessaan hanke kestää 30.11.2006 asti.

Mallikohteita rakennetaan myös Suomeen, mutta vain sisäkuivakäymälöistä. Mallikohteet (10 kpl) tulevat rahoittajan edustajan, Kantri ry:n, toiminta-alueelle eli haja-asutusalueelle Nokialla, Pirkkalassa, Tampereella, Ylöjärvellä, Vesilahdella ja Kangasalla. Mallikohteita etsitään parhaillaan, joten jos olet kiinnostunut, ota yhteyttä Kati Hinkkaseen. Kohteet tullaan dokumentoimaan tarkasti, jotta ne voivat toimia esimerkkeinä toimivista sisäkuivakäymälän toteutuksista. Mallikohteiden dokumentointia täydennetään kuivakäymälän suunnitteluohjeilla.

Näiden mallikohteiden lisäksi Käymäläseura Huussi ry on aloittanut ohjeiden tekemisen kuivakäymälöiden lopputuotteiden käytöstä. Ohjeiden on tarkoitus olla kunnan viranomaisten ja kansalaisten apuna käymälöiden lopputuotteiden käsittelyä ja käyttöä mietittäessä. Tällä hetkellä käytännöt vaihtelevat hiukan kunnittain ja asukkaiden on vaikea löytää koottua tietoa asiasta.

Näiden ohjeiden ja mallikohteiden avulla pyritään lisäämään kuivakäymälöiden käyttöä Suomessa, ja viemään suomalaista osaamista muihin EU maihin. Käyttämällä kuivakäymälää on helppo toteuttaa uudet haja-asutusalueen jätevesiasetuksen tavoitteet ja hallitusti käsitellä tuottamaamme ”kansantuotetta”. Samalla ravinteet kierrätetään uudelleen käyttöön.